

A close-up photograph of a child's hands stacking red wooden blocks. The child is wearing a blue patterned shirt. The blocks are stacked in a pyramid shape, with the top block being the smallest and the bottom block being the largest. The background is blurred, showing a red surface.

Kerli-Kristi Allikvee

Montessori rühm

Kuidas Montessori lasteaiarühma ära tunda?

Mida täpsemalt tähendavad piirangud ja reeglid rühmas?

Mida täpsemalt tähendab lapse vabadus Montessori pedagoogikas?

ÜLEVAADE

Kuidas Montessori rühma ära tunda?	3
lähenemisviis.....	3
lapsed rühmas.....	4
õppevahendid	4
töösükkel	4
lapsevaatlus	4
personal	4
Vabadus ja piirangud	5
mida täpsemalt tähendab lapse vabadus montessori pedagoogikas?	7
mida täpsemalt tähendavad piirangud ja reeglid rühmas?	9

KUIDAS MONTESSORI RÜHMA ÄRA TUNDA?

Kuigi esmapilgul võib tunduda, et kõik Montessori lasteaiad üle maailma on täpselt samasugused, siis vaevalt, et päriselt kahte identset lasteaeda leidub. Asukoht, ruumid, rahalised võimalused, kultuurilised erinevused, ka kliima avaldavad oma mõju, rääkimata sellest, et iga täiskasvanu tahes tahtmata oma isiksusega rühmale mõju avaldab. Kuid need erinevused ei tee ühest Montessori lasteaiast rohkem ja teisest vähem ehtsat lasteaeda. Siiski peaks meeles pidama, et Montessori nimi ei ole kaubamärk, samuti ei ole Montessori meetodit patenteeritud, seega on üle maailma tekkinud kahjuks lasteasutusi, mis kasutavad Montessori nime vaid äriilistel eesmärkidel või mugandavad pedagoogikat sedavõrd palju, et algupärasest vähe alles on. Lisaks on saja aasta jooksul tekkinud ka koolitusvaldkonnas erinevaid koolkondi, osad on Montessori loodud põhimõtetele ja õpetustele kindlaks jäänud, teised jälle tugevalt moderniseerimise ja arendamise teed läinud.

Küll aga on olemas teatud universaalsed elemendid, mis igas Montessori pedagoogika põhimõtete järgi toimivas rühmas leiduvad ja lasteaiast Montessori lasteaia teevad.

LÄHENEMISVIIS

Kogu õppe- ja kasvatustöö põhineb austusel lapse vastu. Lapsega suheldes laskub täiskasvanu füüsiliselt lapse tasemele ja hoiab silmsidet. Kõik tegevused on lapsest lähtuvad, laps osaleb ka tegevuste kavandamisel. Montessori rühmas töötavad täiskasvanud kuulavad last aktiivselt, võtavad tegevusi planeerides arvesse lapse huvid ja arengulised vajadused. Montessori rühma täiskasvanu on pigem lapse kasvu ja arengu suunaja ja toetaja kui klassikalises mõttes õpetaja. Rühmas on kõigile ühised reeglid, mis kehtivad samamoodi ka täiskasvanutele ning milledest alati kinni peetakse.

LAPSED RÜHMAS

Montessori rühm on liitrühm, mis koosneb 3-6-aastastest lastest. Rühma komplekteerimisel proovitakse võtta igas vanuses võrdselt nii poisse kui tüdrukuid. Eraldi eelkoolirühmi Montessori lasteaedades ei ole, kõik koolitee alustamiseks vajalikud teadmised ja oskused omandab laps 3-6-aastaste rühmas tegutsedes.

Montessori eluajal oli rühmas üle 40 lapse ja üks juhendaja. Tänapäeval on rühmad väiksemad ja täpse laste/täiskasvanute arvu rühmas paneb paika seadus. Laste arvu rühmas mõjutab lisaks täiskasvanu/laste suhtele ka füüsiline ettevalmistatud keskkond.

ÕPPEVAHENDID

Montessori rühmas peab olema lastele kasutamiseks terviklik Montessori vahendite kogu, mis moodustab olulise osa ettevalmistatud keskkonnast. Vahendid peavad olema lastele kättesaadaval ja Montessori lasteaiaid ongi tuntud madalate avatud riiulite poolest. Vahendid peavad olema terved ja puhtad, puuduvaid osasid ei tohiks olla. 3-6-aastaste rühmas on vahendeid praktilise elu, meelte, emakeele, matemaatika ja kultuuri valdkonnast.

TÖÖTSÜKKEL

Igal lapsel on võimalus rühmas segamatult tegutseda. Montessori meetodi oluline osa on pikk töötsükkel (u. 3 tundi), päevakava peab olema loodud seda silmas pidades. Kiirustamine ja lapse tegevuste katkestamine lisavad stressi, seda välditakse teadlikult. Töötsükklisse kuuluvad ka erinevad vahendite esitlused.

LAPSEVAATLUS

Lapsevaatlus ja pedagoogiline dokumenteerimine on tähtis osa Montessori rühma õppetööst. Nende abil oskavad rühma täiskasvanud vastata iga lapse individuaalsetele arenguvajadustele, suunates ja esitledes uusi tegevusi ja vahendeid.

PERSONAL

Montessori rühmas peab olema vähemalt üks rahvusvaheliselt tunnustatud montessori juhendaja diplomiga töötaja, kes vastutab õppe- ning kasvatustegevuse eest. Eesti haridussüsteemis võiks montessori juhendaja lisaks kindlasti olla ka alushariduse pedagoog ehk lasteaiaõpetaja või erialase koolitusega õpetaja abi.

VABADUS JA PIIRANGUD

Huvitaval kombel on kaks levinuimat väärarvamust Montessori pedagoogikast täielikult vastandlikud.

Montessori pedagoogika on jäik ja paindumatu, tähtis on kord ja distsipliin. Meetod keskendub liigselt intellektuaalsete võimete arendamisele, lämmatades laste loovuse.

versus

Montessori pedagoogika järgi peavad lapsed olema vabad. Lapsed teevad täpselt seda, mida tahavad ja millal tahavad. Täiskasvanu ei sekku vaid laseb lapsel tegutseda.

Montessoril oli omal ajal distsipliini kohta üldisest arusaamast erinev nägemus ja sealt alguse saanud väärarusaamad on tänapäevalgi visad kaduma. Üldise arusaama kohaselt on distsipliin tähendanud välist kontrolli ja vabadus omakorda igasuguste reeglite ja piirangute puudumist.

Montessori oli seda meelt, et vaba olemise eelduseks on eneseregulatsiooni ja -suunamise oskus. Distsipliini all pidas Montessori silmas lapse enda sisemist küpsust ja distsipliini. Vabadus ja piirangud on sama mündi kaks külge, ilma üheta pole ka teist.

Montessori-pedagoogilises keskkonnas on lapsel võimalik vabalt tegutseda ja seeläbi areneb ka enesedistsipliin (oskus enese üle valitseda, oma tundeid ja käitumist kontrollida). Ettevalmistatud keskkonnas vabalt liikudes ja endale ise meelepärast tegevust otsides, areneb ka lapse tahtejõud. Iga valik tugevdab lapse oma tahet ja iga tegevus/liigutus on lapse enda tahtest lähtuv. Siinkohal on tähtis meele pidada, et ettevalmistatud keskkond on täiskasvanu poolt detailselt läbimõeldud tervik, mis seab lapsele ka selged piirid ja kus laps saab oma tegevuse kohta (sisseehitatud vigade kontrolli kaudu) jätkuvalt tagasisidet. Ettevalmistatud keskkonnas on selged piirid, vaid head tavad ja tegevused saavad tunnustust. Täiskasvanu vastutusel on leida tasakaal vabaduse ja piirangute vahel.

Montessori lasteaiarühmades on teatud reeglid ja piirangud, millest kinni peetakse. Kui lapsed arenevad ja sisemine kontroll lisandub, väheneb loomulikult välise kontrolli vajadus.

Heaks näiteks ülalkirjutatu kohta on raamatust *The Absorbent Mind* (Vastuvõtlik meel) Montessori poolt kirjeldatud lugu sellest, kuidas lasteaeda saabus küllastaja, kes oli veendunud, et lapsed teevad seal mida iganes tahavad, sest juba sel ajal oli Montessori lasteaed vabaduse poolest tuntud. Väike poiss aga vastas küllastajale viisakalt, et tegelikult on hoopis nii, et neile meeldib teha seda, mida nad teevad.

MIDA TÄPSEMALT TÄHENDAB LAPSE VABADUS MONTESSORI PEDAGOOGIKAS?

Valikuvabadus tagab igale lapsele individuaalse arenguvõimaluse. Kui lapse tegevused põhinevad tema enda valikutel, on ka motivatsioon tugev. Ettevalmistatud keskkonnas võib iga laps valida (nende tööde seast, mida talle on esitletud!) endale meelepäraseid tegevusi.

Laps võib ise valida, kus ta töötab ja kui kaua ta seda teha tahab. Kordamine on tarkuse ema ja lapse õppimise seisukohalt ongi teatud tegevuse kordamine tähtsam kui lõpptulemus. Laps arendab ja täiustab kordamise kaudu õpitud teadmisi ja oskusi. Montessori keskkonnas on lapsel võimalik töid teha nii mitu korda ja nii pikalt, kui ta ise soovib. Meie ülesandeks on tagada lapsele selleks võimalusi, aega ja rahu.

Lapsel on ka täielik õigus olla mitte midagi tegemata. Last ei sunnita erinevaid vahendeid kasutama või töid tegema. Meie tähtsaim töövahend kasvatajatena on lapsevaatlus ja tänu sellele peaksime oskama hinnata, kas pikemalt tegevusetult paistev laps oleks ehk valmis uueks esitluseks või näiteks vajab ta hoopis peale pikka keskendumist puhkust. Kõik protsessid ei ole meile silmaga nähtavad, laps võib küll näiliselt tegevusetuna paista, kuid samal ajal olulisi asju käsitleda. Kui lapsel on raske suure hulga

vahendite seast tegevust valida, võime aidata, lastes tal valida vaid teatud tööde vahel. Peame last tundma ja erinevatest sensitiivsetest perioodidest teadlikud olema ning oskama ka selle kaudu last innustada.

Liikumine on lapse motoorsete oskuste arendamise jaoks väga oluline. Liikumine on ka oluline osa õppimise protsessist. Motoorsed oskused toetavad last sotsiaalsete suhete arendamisel ja pakuvad lapsele võimalust iseseisvalt tegutseda. Kasvatajatena peame lapse kasvukeskkonna looma selliseks, et lapsel oleks ruumi liikuda ja oma keha erinevatel viisidel liigutada. Ettevalmistatud keskkonnas on lapse liikumisvajadus ka vahendite abil arvesse võetud. Vahendid peavad olema lapsele kättesaadavad, lapsele sobiva suurusega ja erinevates töödes peavad kõik vajalikud vahendid olema olemas, et laps võiks iseseisvalt tegutseda.

Montessori pedagoogikas kasutatakse terminit töö ja töötamine, mis asjatundmatute inimeste seas on tekitanud korraliku väärarusaama kogu meetodist ja Montessori lasteaedade tegevusest. Sõna "töö" ei tähenda siinkohal tööd selles tähenduses, milles täiskasvanud seda mõistavad, vaid rõhutab pigem lapse tegevuse tähendusrikkust. Lapse tegevust austatakse ja peetakse sama tähtsaks kui täiskasvanu tööd. Töötamine on Montessori pedagoogika järgi ka üks kõigile inimestele omastest pürgimustest (tendency), ka seetõttu ei kutsuta lapse õppimist ja tööd näiteks ülesandeks või mängimiseks. Ettevalmistatud keskkonnas töötamine on seotud mitmeti valikuvabadusega. Laps võib valida, kas ta tahab töötada või olla tegemata mitte midagi nähtavat. Lisaks on lapsel vabadus valida omale töö ja vabadus töötada nii kaua, kui ta tahab. Laps võib valida, kas töötada üksi või koos teistega ning kas mõni teine laps võib tema enda töötamist pealt vaadata või mitte. Laps saab valida ka koha, kus töötada. Ideaalses olukorras oleks lapsel ka valikuvabadus valida, kas teha tööd toas või õues.

Samuti nagu kordamine ja töötamine, on ka suhtlemine üks inimesele loomupärastest pürgimustest-kalduvustest ja seega ka tähtis osa lapse elust. Montessori lasteaiarühmas on lastel võimalik suhelda nii teiste laste kui täiskasvanutega. Suhtlemine teiste inimestega toetab lapse keelelist arengut (0-6a on keele arengu tundlik periood). Lapsel on luba ja võimalus teistega rääkida, teisalt ka luba ja võimalus seda mitte teha. Suure osa suhtlemisest moodustavad ilmed ja žestid (mitteverbaalne suhtlus) ning tavad ja kombed. Lapsed harjutavad häid tavasid täiskasvanu juhendusel ning õpivad näiteks rühmas teistelt luba küsima, kui nende töötamist tahavad pealt vaadata. See omakorda aitab lapsel ära kasutada vaatlus- ehk mudelõpet. Kuigi Montessori neid selle nimega ei nimetanud, siis lapsevaatluse käigus on ta juba sada aastat tagasi avastanud peegelneuronid. Põnev, kas pole! Ettevalmistatud keskkond pakub lapsele erinevaid võimalusi suhtlemiseks, eneseväljenduseks, vestluspartneri kuulamise ja teisele töörahu andmise õppimiseks.

Montessori keskkonnas on lapsel võimalus osaleda rühmategevustes, samuti ka vabadus olla osalemata. Igal lapsel on võimalus tunda, et ta kuulub rühma ja on selle tähtis liige. Rühmategevustes osalemine on aga vabatahtlik. Näiteks, kui lapsel on töö pooleli, siis võib ta seda soovi korral rahulikult jätkata, hoolimata sellest, et hommikuringi aeg on algamas.

MIDA TÄPSEMALT TÄHENDAVALD PIIRANGUD JA REEGLID RÜHMAS?

Piirangud ja reeglid on olulised ja vajalikud selleks, et laps teaks, mida temalt oodatakse ning õpiks rühmas toimima. Ettevalmistatud keskkonnas on lapsele üheks piiranguks näiteks see, et igat töövahendit on vaid üks komplekt. Kui vahend on kasutusel, peab laps oma järjekorda ootama. Lapse tahte jõud ja keskendumine arenevad ja laps õpib oma korda ootama.

Kuigi lapsel on vabadus valida töö, mida ta teha tahab, siis ta valik on siiski piiratud nende töödega, mida Montessori juhendaja talle juba esitlenud on. Täiskasvanu vastutusel on pakkuda lapsele tema sensitiivsetele perioodidele ja arengutasemele vastavaid töid. Juhul, kui laps on väga huvitatud tööst, mida ta veel valmis tegema pole, siis võib last innustada pealt vaatama, kuidas mõni vanem laps antud tööd teeb või näiteks antud vahendilt tolmu pühkima ja selle kaudu tööga vähehaaval tutvuma.

Lapsed ja täiskasvanud peavad toimima üksteist ja ümbrust austades. Rühmas liigutakse vaikselt ja rahulikult, kuulatakse teisi ja antakse kõigile töörahu. Teise lapse töövaibale ei astuta ega vahendeid puudutata ilma loata.

Vahendeid käsitletakse hoolikalt ning ettevaatlikult ning need viiakse oma kohale tagasi. Igaüks hoolitseb omalt poolt rühma puhtuse ja korra eest.

Lisaks võivad teatud piiranguid asetada ka nn. välised tegijad, näiteks päevakava asetab tahes tahtmata tegevustele omad raamid. Kui söömine, õueminek või vaikne tund lapse töötamise katkestavad, on tal võimalus seda hiljem jätkata. Sedakaudu on võimalik ka väliste tegurite raamides lapse tööd austada.

